

“Тасдиқ мекунам”

Ректори Донишгоҳи давлатии
Муносибати Тоҷикистон ба номи
С. Айни, д.и.т., профессор

Ибодуллозода А.И.

“ 06 ” “ 02 ” соли 2024

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

оид ба диссертатсияи Мамадҷонова Муҳаббат Дадҷонова, ки дар мавзӯи “Нақши ниҳоди оила дар ташаккули арзишҳои иҷтимоии ҷомеаи тоҷикистонӣ дар даврони муосир (таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ) барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.11 – Фалсафаи иҷтимоӣ (илмҳои фалсафӣ) пешниҳод шудааст.

Баъд аз оғози ҷаласаи кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносии ДДОТ ба номи Садриддин Айни ва ба самъи аъзоёни кафедра расонидани муҳтавои мавзӯи мудирӣ кафедра, номзоди илмҳои фалсафа, дотсент Саидова Г. риштаи суханро ба унвонҷӯ Мамадҷонова М.Д. дод. Диссертант Мамадҷонова М. нуктаҳои асосии диссертатсияро баён карда, мазмун ва муҳтавои кори худро ба таври муфассал шарҳ дод.

Ба андешаи диссертант **муҳаббат** мавзӯи таҳқиқот дар он аст, ки дар марҳилаи муосири рушди худ ниҳоди оила дар ҷомеаи тоҷикистонӣ тағйиротҳои муҳимро аз сар мегузаронад, вале он то имрӯз ба ҳайси умумияти таърихӣ, ки ба тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ таъсир мерасонад, ҳамчун муҳимтарин ниҳоди иҷтимоӣшахсии шахсият, интиқолдиҳандаи таърихӣ арзишҳои иҷтимоӣ, фарҳангӣ, этникӣ ва ахлоқӣ ҳанӯз мақоми худро аз даст наводааст. Бо ҳамин сабабҳо, дар ҷомеаи муосири тоҷикистонӣ таваҷҷуҳи зиёд ба масъалаҳои муҳаббат, издивоҷ, оила дар ҳама синну сол боқӣ монда, тарбияи аввалини инсон ҳамчун мавҷуди иҷтимоӣ ва ташаккули арзишҳои иҷтимоӣ дар ӯ маҳз дар оила сурат мегирад. Аммо равандҳое, ки имрӯз дар ин ниҳоди муҳими иҷтимоӣ бар асари ҷаҳонишавӣ мушоҳида мешаванд, ба оилаҳои Тоҷикистон низ бетаъсир набуда, онҳо ба таҳаввулоти назаррас мувҷеҳ шуда истодаанд, ки, ба ақидаи аксари муҳаққиқони соҳа, фалокатбору харобиовар буда метавонанд. Аз ин рӯ, таҳқиқи масъалаи нақши оила дар ҷомеаи муосири тоҷикистонӣ дар даврони муосир ва мақоми он дар ташаккули арзишҳои иҷтимоии аъзои ҷомеа, махсусан наврасону ҷавонон, диди навро аз нигоҳи илми муосир бо мақсади ошкор соختани тағйироти дар

мохияти он бавучудомада такозо намуда, паёмадҳои онро барои ҷомеаи муосири мо, ки то ҳол нишонаҳои асосии ҷомеаи анъанавиро нигоҳ доштааст, мубрам мегардонад.

Диссертант муътақид аст, ки солимии ҷисмонӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии насли наврасу ҷавонон солимии тамоми миллат аст. Аз ин рӯ, омӯзиши ниҳоди оила, мавқеъ ва нақши он дар ҳаёти шахс ва ҷомеа дар даврони муосир бо сабабҳои зерин муҳим мегардад: таърихи рушди инсоният нишон медиҳад, ки то ҳол ягон ҷомеа бе оила ҳамчун танзимгари тартиботи мушаххаси иҷтимоии ҷомеа амал карда наметавонист ва наметавонад; оила ягона ниҳоди иҷтимоии беназир дар “такрористеҳсолкунӣ” ва тарбияи инсон буда, ҳамчун интиқолдиҳандаи иттилооти иҷтимоӣ, фарҳангӣ, этникӣ баромад мекунад ва дар оянда низ бо вучуди тағйироти кулӣ ин вазифаҳои худро аз даст намедиҳад; ба монанди оила ягон ниҳоди дигари ҷамъиятӣ, давлатӣ, иҷтимоӣ имрӯз масъалаи танҳии равонии одами муосирро пурра ҳал карда наметавонад.

Диссертант дар қисмати **дарачаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ** саҳми мутафаккирону олимони ватанию хориҷиро аз давраи қадим сар карда, то имрӯз нишон медиҳад ва дар матни диссертатсия аз аксари онҳо мисолҳо оварда, бо истифода аз методҳои муқоисавӣ, тавсифӣ, герменевтикӣ ва синтез мавриди таҳлилу баррасӣ қарор медиҳад, ки ин тарзи баррасӣ арзиши илмӣ диссертатсияро бештар мекунад.

Унвонҷӯй Мамадҷонова М.Д. дар асоси мавзӯи диссертатсия ва бобҳои зербобҳои он мақсад ва вазифаҳои қори диссертатсионӣ худро мушаххас намуда, дар асоси ин **навгониҳои корро** дар чунин шакл пешкаш менамояд:

– фаҳмиши муаллифӣ ниҳоди оила қорқард ва пешниҳод шудааст, ки тибқи он оила яке аз навҳои танзими самарабахши иҷтимоӣ, нишондиҳандаи устуворӣ ва пойдорӣ низоми муносибатҳои муосири иҷтимоӣ, асоси ягонагии иҷтимоии ҷомеа муайян шудааст;

– хусусияти дугонаи танзими иҷтимоии оила - институтсионалӣ ва ғайриинститутсионалӣ муқаррар шудааст, ки дар натиҷаи онҳо дар ҳар як организми мушаххаси иҷтимоӣ иерархияи арзишҳои оилавӣ ва арзишҳои ҳуди оила ва ҷомеа ба вучуд меоянд;

– хусусиятҳои дигаргуншавии оила ҳамчун арзиши иҷтимоӣ дар ҷомеаи муосири тоҷикистонӣ муайян карда шудааст, ки дар натиҷаи алоқамандӣ бо тафаккури суннатӣ, хусусияти зиддиятноки арзишҳои нав ба вучуд омада, мазмуни онҳо ҳамчун маҳсули эклектикий номутобикатии дохилии тамоюлҳои барқароркунӣ, навсозӣ ва устувории оила дар шароити ҷаҳоншавии олам ташаккул меёбад;

– бори аввал кӯшиш ба харч дода шудааст, ки заминаҳо ва омилҳои, ки садди роҳи рушди ниҳоди оила дар Тоҷикистон мегарданд, мавриди таҳлили илмӣ қарор гирифта, таъсири манфии онҳо ба сохтори иҷтимоии ҷомеа нишон дода шавад;

– дурнамо, ҳатар ва таҳдидҳои мавҷуда дар ростои ниҳоди оила ва роҳҳои маҳдуд намудани он дар шароити Тоҷикистони муосир аз нигоҳи илмӣ муайян карда шудаанд.

Марҳилаҳои таҳқиқот. Диссертатсия таҳқиқи моҳияти оиларо аз даврони қадим то имрӯз ва нақши ниҳоди оиларо дар ташаккули арзишҳои иҷтимоӣ дар даврони муосир фаро мегирад. Мутолиаи диссертатсия нишон медиҳад, ки ҳарчанд диссертант масъалаи оиларо аз давраи қадим то ба имрӯз баррасӣ менамояд, вале дар мадди назари муҳаққиқ маҳз оилаи имрӯзаи тоҷик, арзишҳо, анъанаҳои суннатҳои неки оиладорӣ, роҳҳои ҳифзи онҳо, пешгирии ғурӯпошии оилаҳо қарор дорад. Ҳадаф аз сайри таърихии диссертант, ба гузашта таъя карда оилаи солими имрӯзу ояндаро бунёд кардан аст.

Аҳамияти амалии таҳқиқотро натиҷаҳои таҳқиқотҳои сотсиологӣ, далелҳои мансуб ба адабиёти илмии соҳа ва маълумоти омӯрӣ ташкил медиҳанд. Пойгоҳи меъёрӣ-эмперикии таҳқиқотро меъёрҳои дар методологияи таҳқиқоти илмӣ муайянгардида, аз қабилӣ таҳлили ратсионалӣ, баррасии воқеъбинонаи далелҳои муътамаду асоснок ташкил додаанд.

Диссертант ба ҳайси **нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда** бандҳои зеринро пешкаш кардааст:

1. Оила гурӯҳи одамон ва ниҳоди иҷтимоӣ аст, ки дар асоси никоҳ ва алоқаҳои ҳешутаборӣ, ба таври озоду ихтиёрӣ ташкил шуда, баробарҳуқуқии аъзои худро нигоҳ медорад, хоҷагидорӣ умумиро ба роҳ мемонад, муҳимтарин ҷузъи ҷамъияту давлат мебошад ва таҳти ҳимояти онҳо қарор дошта, аъзои худро тарбия мекунад ва арзишҳоро аз як насл ба насли дигар интиқол медиҳад. Дар чунин шакл пешниҳод намудани таърифи ниҳоди оила, албатта, то ҳол ҳам комил нест, вале он имкон медиҳад, ки на танҳо мафҳум, моҳият ва нақши он дар гузашта ва дар ҷомеаи муосир каме муфассалтар фаро гирифта шаванд, балки ба масъалаи таъсири оила ва арзишҳои оилавӣ ба рушди ҷомеа низ равшанӣ андохта шавад.

2. Арзиш дар маҷмуъ он падидаҳои дар бар мегирад, ки барои шахс, гурӯҳ ё ҷомеаи алоҳида ё худ, тамоми инсоният ғоидаовар буда, на танҳо аллакай вучуд доранд, балки баъдан дастрас карда мешаванд ё ба ҳайси ҳадафу идеал баромад менамоянд. Арзишҳои иҷтимоӣ бошад, ҳамчун омиле, ки барои ҷомеа ва аъзои он ҳатман ба ягон натиҷаи иҷтимоӣ меоваранд ва арзишҳои оилавӣ ҳамчун арзишҳои иҷтимоие, ки ба оила ворид шуда, дар он ҳаёт ва мазмуни нав пайдо мекунанд, дар қатори дигар арзишҳои мавҷуда ва

ташаккулёбанда, ба асосҳои аксиологии рушди ҷомеаи муосир, махсусан, дар даврони муосир таъсири бевосита мерасонанд.

3. Дар ҷомеаи муосири тоҷикистонӣ, ки дар шароити дигар қарор дорад, масъалаи вазифаҳои иҷтимоии оила ҳамчун омиле, ки дар пешгирӣ ва ислоҳи намудҳои харобиовари рафтори девиантӣ нақши муҳим мебозад, ба дигаргуниҳои таҳти таъсири раванди ҷаҳонишавӣ суратгирифта нигоҳ накарда, муҳим арзёбӣ мешавад.

4. Оила дар ҷомеаи муосири тоҷикистонӣ яке аз арзишҳои афзалиятноки шахсӣ боқӣ монда, дар даврони муосир дорои хусусиятҳои зерини иҷтимоӣ ва сохторӣ мебошад: оилаи нуклеарӣ, хурд, оилаи анъанавӣ бо унсурҳои падаршохӣ. Тамоюли рушди минбаъдаи оила асосан бо шароити дар сатҳи макросотсиалӣ мавҷудбуда муайян карда мешавад.

5. Ба равандҳои тағйирпазирии оила ва муносибатҳои оилавӣ равандҳои манфии иҷтимоию идеологӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ-иқтисодӣ дар ҷомеаи муосири тоҷикистонӣ, инчунин тамоюлҳои умумичаҳонии тағйир ёфтани самтгирии арзишҳои оилавӣ ва шахсӣ таъсири ҳалкунанда доранд.

6. Ҳадафҳои сиёсати оилавӣ бояд ба ҳалли вазифаҳои зерин равона карда шаванд: баланд бардоштани нуфузи ниҳоди оила ва арзишҳои оилавӣ дар шуури омма; ба эътидол овардани институти никоҳ ва оила; муҳайё намудани шароити иҷтимоию равонӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ барои бомуваффақият аз тарафи ниҳоди оила иҷро намудани ҳамаи вазифаҳои, ки шахсият ва ҷомеа дар маҷмӯъ ба он ниёз доранд.

7. Модели идеализатсияшудаи оилаи ояндаи ҷавонон дар зери таъсири оилаи аслӣ, баъзе намунаҳои омӯхташудаи муҳити иҷтимоӣ, инчунин сохторҳои амиқи арзишҳои шахсиятро ташаккул дода, он аз самтҳои арзишмандии оилаи воқеӣ аз рӯи муносибатҳои гуногун фарқ мекунад.

Аҳамияти илмӣ диссертатсия. Диссертатсия аз он иборат аст, ки мавод ва хулосаҳои умумии он фаҳмиши навро оид ба дарки ниҳоди оила ва нақши он дар ташаккули арзишҳои иҷтимоӣ дода, натиҷаҳои ба дастамадаи таҳлилӣ барои бунёд ва рушди ғояҳои илмӣ-назариявии ниҳоди оила ва дар ин замина таҳкими пояҳои давлати миллӣ мусоидат менамоянд. Арзиши амалии диссертатсия дар он аст, ки мазмуни асосӣ ва хулосаҳои диссертатсияро дар таҳияи концепсияи рушди оила, татбиқи амалии тадбирҳо оид ба таъмини устувории он, омода намудани курси лексияҳо, курсҳои махсус ва семинарҳо оид ба фанҳои фалсафаи иҷтимоӣ, сотсиология ва ғ. истифода бурдан имкон дорад.

Эътимодноки ва боварибахш будани натиҷаҳои илмӣ ба дастамада бо заминаи омӯзиши ҳамаҷонибаи шумораи зиёди манбаъҳои илмӣ, истифода аз

маҷмуи методҳои умумиилмӣ ва соҳавӣ ва далелҳои аз ҷиҳати илмӣ асоснокшуда муайян мегарданд.

Мавзуи таҳқиқот ва мувофиқати он бо ихтисос ва соҳа. Мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ ба шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 09.00.11 – Фалсафаи иҷтимоӣ (илмҳои фалсафӣ) мувофиқат менамояд.

Саҳми шахсии довталаб дар таҳқиқот. Дар ҷараёни таҳқиқоти илмӣ муаллифи диссертатсия асосҳои назариявии ниҳоди оиларо дар доираи фалсафаи иҷтимоӣ мустақилона таҳқиқ кардааст. Дар доираи омӯзиши назарияҳои фалсафӣ, сотсиологӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ, инчунин манбаъҳо, адабиёти илмӣ, ҳуҷҷатҳо ва ғайра муаллиф таърифи нави ниҳоди оиларо пешниҳод карда, навъҳои оила, омилҳои пошхӯрии оила ва роҳҳои пешгирии онҳоро нишон додааст.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар 5 мақола инъикос ёфтаанд, ки ҳамаи онҳо дар маҷаллаҳои илмӣ аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон эътирофшуда нашр гардидаанд.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, ду боби фарогири шаш зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст.

Маводи диссертатсия тибқи талаботи муқарраргардида таҳия шудааст. Иқтибосҳо аз санадҳо, сарчашмаҳо ва таҳқиқоти илмӣ олимони ватанию хориҷӣ бо забонҳои гуногун, аз ҷумла русӣ, англисӣ ва фаронсавӣ ба маврид оварда шудаанд. Таҳлилҳо ва муқоисаю хулосаҳои диссертант қонеъкунанда мебошанд. Пурсишномаҳои иҷтимоӣ, ки аз ҷониби унвонҷӯй гузаронида шудаанд дар шакли диаграммаҳо ва схемаҳо бо рақаму фоизҳо ба таври мушаххас нишон дода шудаанд. Бобу зербобҳо хулосагирӣ шудаанд. Хулосаи умумии қор дар 7 банд дарҷ гардида, муҳтавои диссертатсияро ифода мекунад. Тавсияҳо роҷеъ ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот дар 4 банд нишон дода шудаанд.

Бо вучуди ноил шудан ба муваффақиятҳо ва дастовардҳои назаррас дар диссертатсия баъзе нуқсонҳои ҷузъӣ низ ба назар мерасанд. Зикр ва ислоҳи нуқсонҳо барои такмили минбаъдаи қор аз аҳамият ҳолӣ намебошанд:

1. Дар баъзе ҳолат ҳангоми иқтибос додан дар матн номи дигар олим омадааст ва дар поварақ номи олими дигар. Масалан, дар матн номи Абилова Г., аммо дар поварақ номи Калонов А. (саҳ. 7).

2. Аз дастури таълимии Дадабоева Н.Н., Дадабоев Н. “Ташаккули муносибатҳои оилавӣ ва анъанаҳои оилаи тоҷик. – Хучанд, 2014” дар саҳифаҳои 44-45 се иқтибос оварда шудааст. Магар дар диссертатсия аз дастури таълимӣ иқтибос овардан роҷ аст?

3. Аз саҳ. 93 то 98 ягон иқтибос дода нашудааст ва матн ин чо аз услуби илмӣ дур рафта, ба публитсистика наздик шудааст.

4. Баъзан дар диссертатсия мафҳуми “рисола” истифода шудааст, ки аз ҷониби ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул нест. (саҳ. 105.)

Эродҳои зикрффта характери тавсиявӣ дошта, арзиши илмии корро кам намесозанд. Диссертатсияи Мамадҷонова Муҳаббат Дадоҷонова таҳқиқоти илмии мукамал ва ба анҷомрасида мебошад. Матн ва мазмуни автореферат ба мазмун ва муҳтавои диссертатсия мувофиқат мекунад. Мақолаҳо ва маводи таълифкардаи диссертант низ ба масъалаҳои мавзӯи таҳқиқотӣ мутобиқат менамоянд.

Мутобиқати тахассусии илмии доктара ба дараҷаи илмӣ. Диссертатсияи Мамадҷонова Муҳаббат Дадоҷонова дар мавзӯи “Нақши ниҳоди оила дар ташаккули арзишҳои иҷтимоии ҷомеаи тоҷикистонӣ дар даврони муосир (таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ) барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.11 – Фалсафаи иҷтимоӣ ба талаботи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯӣ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.11 – Фалсафаи иҷтимоӣ сазовор мебошад.

Тақриз дар ҷаласаи кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносии ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ дар таърихи 05-уми феврالی соли 2024, суратҷаласаи №8 мавриди муҳокима қарор гирифт. Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд 14 нафар:

Саидова Г. – мудири кафедра, номзоди илмҳои фалсафа, дотсент;

Самиев Б. – доктори илмҳои фалсафа, профессор;

Султонзода С. - доктори илмҳои фалсафа, профессор;

Бердиев Ш. – номзоди илмҳои фалсафа, дотсент;

Кенҷаева Л. – номзоди илмҳои фалсафа, дотсент;

Шомуродов Б. – номзоди илмҳои фарҳангшиносӣ, дотсент;

Мирасанов М. – номзоди илмҳои фалсафа, дотсент;

Давлатов Р. – номзоди илмҳои фалсафа, дотсент;

Норбоев Ю. – номзоди илмҳои фалсафа;

Ҷураев К. – номзоди илмҳои фалсафа;

Маҳмудова Ф. – номзоди илмҳои фалсафа;

Муродзода И. – номзоди илмҳои фалсафа;

Давлатова О. – номзоди илмҳои фалсафа,;

Вализода Ш. – номзоди илмҳои фалсафа.

Натиҷаи овоздиҳии ошкоро чунин аст: Тарафдор: 14 нафар; зид ва бетараф: нест.

Тақриз аз ҷониби профессори кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносии ДДОТ ба номи С. Айнӣ, д.и.ф., Султонзода С. А. омода карда шудааст.

Муқарриз:

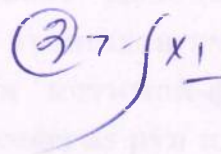
д.и.ф., и.в. профессор
sultonzoda83@mail.ru
Тел.: 938148639

Султонзода С. А.

Раисикунанда:

Мудирӣ кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносии
ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ
н.и.ф., дотсент Тел.: 939191847
Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121.
E-mail: Saidova1968@gmail.com

Сайдова Г.

Имзои Султонзода С.А. ва Сайдова Г.-ро
тасдиқ мекунам.

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДОТ ба номи С. Айнӣ
Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121.

Мустафозода А.